

MURKE – PRAV POSEBNE ORHIDEJE GORSKIH TRAT

// Blaž Blažič

MURKE so razširjene izključno v Evropi, kjer jih najdemo na apnenčastih alpskih traviščih v skoraj vseh gorstvih centralnega in južnega dela celine ter v Skandinaviji.

foto: **Blaž Blažič**

S te sredi poletja visoko v gorah kdaj zaznali omamen vonj po čokoladi, v bližini pa ni bilo planinca z dobro založenim nahrbtnikom, ki bi ta vonj širil? Če je odgovor da, ste najverjetneje zaduhali ene izmed najbolj ikoničnih »alpskih cvetic« – murke. Njihovi blede rožnati ali rdeči cvetovi, nameščeni v polkroglastih do stožčastih socvetjih, namreč vsebujejo vanilin – organsko spojino, ki oddaja izredno močno aromo, z njo pa rastline privabljajo različne vrste žuželk in si tako zagotovijo oprashi.

ROD SE PREDSTAVI

Murke (*Nigritella* sp.) sodijo v družino orhidej oziroma kukavičevk (Orchidaceae). Razširjene so izključno v Evropi, kjer jih najdemo na apnenčastih alpskih traviščih v skoraj vseh gorstvih centralnega in južnega dela celine ter v Skandinaviji. Najvišjo pestrost vrst dosegajo v Vzhodnih Apeniških Alpah, katerih del na jugovzhodu sega tudi v Slovenijo. Število vrst znotraj rodu je po navedbah različ-

KAMNIŠKA MURKA

(*N. lithopolitana*) je endemit Jugovzhodnih Alp, ki ga je na podlagi primerkov s Krvavca prvi opisal pokojni botanik Vlado Ravnik. Pri nas uspeva v Kamniško-Savinjskih Alpah ter osrednjih in vzhodnih Karavankah.

foto: **Blaž Blažič**

WIDDERJEVA MURKA

(*N. widderi*) je vzhodnoalpsko-apeninska vrsta. V flori Slovenije je bila zanesljivo potrjena šele v zadnjih petnajstih letih. Njena razširjenost je pri nas omejena na območje Julijskih Alp, kjer uspeva raztreseno.

foto: **Blaž Blažič**

JANEZOVA MURKA

(*N. archiducis-joannis*) je med rožnato cvetočimi murkami pri nas daleč najredkejša. Skoraj dve desetletji od svojega opisa je veljala za avstrijski endemit, nato pa so nahajališča z nekaj primerki našli tudi v dolini Triglavskih jezer in pod vrhom Viševnika v Julijskih Alpah.

foto: **Blaž Blažič**

RHELLIKANOVA MURKA

(*N. rhellicani*) je najbolj razširjena vrsta murke v Evropi. V grobem se pojavlja v skoraj celotnih Alpah, severnih Apeninih, Karpatih in na Balkanskem polotoku, vse do severne Grčije. V Sloveniji uspeva v Karavankah ter Julijskih Alpah s prigorjem, kjer se ponekod pojavlja množično.

foto: **Blaž Blažič**

nih avtorjev različno. Nekateri predvsem v zadnjem času opisujejo nove in nove vrste. Vsi predstavniki rodu so zelnate trajnice s prstastimi gomolji ter črtalastimi stebelnimi in topimi prtljicnimi listi. Kot vse orhideje, imajo dvobočno somerne cvetove, sestavljene iz dveh krogov s po tremi cvetnimi listi. Medtem ko so si listi zunanjega kroga med seboj podobni, je srednji list notranjega kroga povečan in precej drugačen od drugih. Temu listu rečemo medena ustna ali labelum in je pri murkah trikotno do ovalno suličasto oblikovan. V času razvoja cvetov večine orhidej pride do zasuka cvetne osi za 180 stopinj, ki ga imenujemo resupinacija. Pri tem se medena ustna premakne iz zgornje v spodnjo lego in je ob pogledu na dokončno razvit cvet v naravi obrnjena s konico navzdol. Pri murkah pa resupinacije ni, kar pomeni, da je medena ustna ves čas obrnjena navzgor.

PRI NAS SE POJAVLJA POLOVICA VSEH VRST

V Sloveniji murke uspevajo na subalpskih in alpskih travniških Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alp s prigorjema Karavank in Snežnika. Mala flora Slovenije (2007) navaja, da pri nas zanesljivo uspevajo tri vrste: Rhellikanova murka (*N. rhellicani*), kamniška murka (*N. lithopolitana*) in rdeča murka (*N. miniata*), a hkrati omenja verjetnost, da jih uspeva še več. Raziskave, opravljene v zadnjih petnajstih letih, so temu pritrile in pokazale, da je v Sloveniji zagotovo razširjenih osem vrst. Poleg že omenjenih še Janezova murka (*N. archiducis-joannis*), Widderjeva murka (*N. widderi*), avstrijska murka (*N. austriaca*), Ravnikova murka (*N. ravnikii*) in košutina murka (*N. kossutensis*).

Upošteva različne botanične vire se v celotni Evropi pojavlja 15-17 vrst murk, kar pomeni, da jih na območju naše države uspeva približno polovica.

Najvišjo pestrost vrst murke dosegajo v Vzhodnih Apneniških Alpah, katerih del na jugovzhodu sega tudi v Slovenijo.

Zaradi njihove vezanosti na subalpinska in alpska rastišča so murke v Sloveniji že tako precej omejeno razširjen in posledično ogrožen rod kukavičevk. Med njimi pa pri nas najdemo še vrste z izredno majhnimi populacijami in ozkim območjem razširjenosti. Med slednjimi so zagotovo Janezova murka, Widderjeva murka, avstrijska murka in košutina murka, ki bi jih lahko opredelili kot izjemno redke in kritično ogrožene rastlinske vrste v naši flori. Njihova ranljivost na kakršnekoli posege v rastišča je zelo velika, zaradi česar so upravičeno zavarovane in na Rdečem seznamu praprotnic in semenk Slovenije.

VIRI

- BLAŽIČ B. (2017): Taksonomsko-morfološka analiza murk (*Nigritella* spp.) v Sloveniji. Magistrsko delo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.
- BLAŽIČ B., DOLINAR B. (2018): Določevalni ključ: MURKE SLOVENIJE (*Nigritella* sp.). - *Trdoživ* 7 (2): 34-39.
- DOLINAR B. (2015): Kukavičevke v Sloveniji. Pipinova knjiga, Podsmreka.
- DOLINAR B., DAKSKOBLER I., PAUŠIČ, I. (2018): Ravnikova murka (*Nigritella ravnikii*) in košutina murka (*Nigritella kossutensis*), novi kukavičevki na slovenski strani Košute v Karavankah. - *Proteus* 80 (5): 212-219.

RDEČA MURKA (*N. miniata*) je v grobem razširjena od Dolomitov prek centralnih in vzhodnih Alp ter Dinaridov do Karpatov. Pri nas se raztreseno pojavlja v Julijskih Alpah in Snežniškem pogorju. V povezavi s to vrsto se predvsem za območje Julijskih Alp omenja še dva taksona: dvobarvno (*N. bicolor*) in vlagoljubno murko (*N. hygrophila*), katerih taksonomski nivo je za zdaj še vprašljiv.

foto: Blaž Blažič

AVSTRIJSKA MURKA (*N. austriaca*) uspeva v Centralnih in Vzhodnih Alpah, Juri, francoskem Centralnem masivu in Pirenejih. Pri nas je potrjeno razširjena le na majhnem območju pod vrhom Uršlje gore, v vzhodnih Karavankah, v herbarijski zbirki Herbarija Univerze v Ljubljani pa sicer obstaja tudi pola z nabirkom, ki je bil najden pod vrhom Rodice v Julijskih Alpah in določen kot ta vrsta.

foto: Blaž Blažič

RAVNIKOVA MURKA (*N. ravnikii*) je pred kratkim opisana vrsta v naši flori. Po barvi socvetja še najbolj spominja na Rhellikanovo murko. Njena nahajališča so bila do sedaj najdena v območju od grebena Košute prek prelaza Ljubelj do Vrtače. Zaradi nedavnega opisa vrste pa ni izključeno, da bodo v prihodnje najdena dodatna nahajališča, ki bodo območje razširjenosti vrste v Sloveniji še nekoliko povečala.

foto: Branko Dolinar

KOŠUTINA MURKA (*N. kossutensis*) je vrsta, ki je bila tako kot Ravnikova murka opisana šele nedavno. Po videzu in barvi socvetja nekoliko spominja na rdečo murko. Razširjena je na zelo ozkem območju vzhodnega grebena Košute, med Tegoško goro in Tolsto Košuto.

foto: Branko Dolinar